

PLURALISTISK KUNSKAPSPRODUKTION I GLOBALISERINGENS TID: UTMANINGAR OCH MÖJLIGHETER I AKADEMINS GRÄNSLAND

Detta temanummer om pluralistisk kunskapsproduktion utkommer i en tid då världen håller andan. Varje dag, när vi vaknar till gryningen – oavsett vilken horisont vi blickar ut över – lyssnar vi, darrande, till världens puls: vad har fascismen iscensatt idag?

Någon vecka innan det hittills största rasistiska terrordådet i Sverige den 4 februari 2025 påstod Sveriges statsminister att invandring är roten till den ökande kriminaliteten. Kort därefter dödades tio personer med flykting-/ invandrarbakgrund i attacken på en vuxenskola i Örebro. Förövarens mentala hälsa, barndomsbilder och intresse för djur dominerade rapporteringen de första dagarna, medan hans rop ”Ni ska ut ur Europa” (Gelin 2025) hamnade i skuggan. Samma statsminister uppmanade nu alla till tålamod och avrådde från spekulation, medan orden ’rasism’ eller ’terrordåd’ lyste med sin frånvaro i polisens och de statliga mediernas uttalanden.

Med Trump vid makten i USA har högern kastat av sig alla masker av låtsad värdighet. Det skamlösa språkbruket, präglad av förakt och arrogans, genomsyrar utbildningspolitiken, kulturpolitiken, klimatstrategierna och frågorna om jämlikhet – inklusive kön och ras – och manifesterar sig dagligen i europeisk politik. Den 30 januari 2025 skyllde Trump, på ett löjeväckande sätt, en dödlig flygkrasch på mångfaldspolitiken.

Corresponding author email: zahra.bayati@gu.se

Copyright: © 2025 The author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.

Citation: *Tidskrift för genusvetenskap* 45 (1): 3–9

<http://dx.doi.org/10.55870/tgv.v45i1.47920>

Men är det verkligen så orimligt och avlägset när vi ser hur detta återspeglas i våra erfarenheter av skandinaviskt utbildningsliv? En av oss, Dr. Zahra Bayati, med arton års erfarenhet som pedagog vid sin institution i Göteborg, och den enda läraren på institutionen med flyktningbakgrund med fokus på rasismens olika uttrycksformer i högreutbildning, sades tidigare i år upp med motive-ringen att hennes kompetens inom samverkan och mångkulturella perspektiv i lärarutbildningen inte längre behövdes. Detta ter sig fullständigt ofattbart för alla som är insatta i Zahra Bayatis banbrytande arbete inom pluralistisk och antirasistisk utbildning i Sverige och bortom dess gränser.

I dessa osäkra tider bevittnar vi hur progressiva visioner, framvuxna ur människans oförtröttliga kamp mot förtryckande maktstrukturer – visioner i motstånd mot just dessa system – nu medvetet undergrävs, förstörs och slits isär från olika håll. De dominerande makterna nöjer sig inte med redan konservativa ramar, utan strävar efter att göra dem än mer regressiva. Samtidigt arbetar progressiva krafter, oberörda av ihållande hinder, för att genomdriva en förändring av förtryckande normer och föra dem mot en vision av en mer öppen och inkluderande värld.

Denna kamp speglas även inom den akademiska sfären, där kunskap produ-ceras parallellt med rörelserna i ett globaliserat medielandskap. Det är här vår strävan efter en pluralistisk kunskapsproduktion tar sin början. Nu, vid slutet av denna resa, befinner vi oss på en plats vi inte från början kunnat föreställa oss. Vi har omfamnats av otaliga lärdomar om utopin i att bryta akademiska normer.

Vi har också i arbetet med detta nummer erfarit att de som – på grund av de förändrade politiska vindarna i den akademiska världen – tvekar att publicera systemkritiska texter om sin egen arbetsplats, gör det av fullt förståeliga skäl. Författarna till ett av numrets bidrag valde att dra sin artikel i sista stund, precis före publicering. I en tid då obekväma röster kan tystas i nedskärningarnas namn, där uppsägningar maskeras som rationalisering men där i själva verket tillfällen tagits i akt för att rensa ut kritiska röster, blir valet mellan öppen kritik och en trygg anställning smärtsamt verkligt. Det säger mer om vårt politiska tillstånd än om dem som tvingas välja.

Detta temanummer är resultatet av att vi skickade ut en inbjudan om att komma in med artikelförslag, utformad som en kollektiv uppmaning till handling, sprungen ur våra egna akademiska ambitioner och en strävan att använda spekulativa metoder för att ompröva gränserna för vetenskaplig publicering och utforska konstnärliga processer som forskningsprocesser. Vi är varken de första eller de sista att ta oss an denna utmaning; vår utlysning är en del av en pågående, kumulativ historisk kamp för att ifrågasätta patriarkala och koloniala

akademiska normer och konventioner samt omformulera hur kunskap produceras och tas emot (Biggs and Büchler 2011).

Vi inledde detta projekt utifrån insikten om behovet av en mer inkluderande, samverkande och transparent process för såväl akademisk produktion som publicering. Rent konkret skapade vi exempelvis utrymme för att låta även konstnärliga bidrag sakkunniggranskas, som ett sätt att lyfta upp dessa och deras kunskapsbidrag och placera dem bredvid den mer konventionella artikelformen. Föga förvånande brottas samtliga av våra bidragsgivare med den inneboende spänningen mellan att anpassa sig till etablerade normer och att frigöra sig från konventionella akademiska begränsningar.

Genom att omfamna kollektiv kunskapsproduktion har vi erfarit både risktaganden och möjligheterna med ökad öppenhet i det akademiska samtalet. Denna ansats har inneburit utmaningar i vårt arbete med att omdefiniera akademiska gränser, men den har också skapat unika möjligheter till innovation och utveckling. Resultatet är ett nummer som utmanar den traditionella vetenskapliga publiceringen, samtidigt som det upprätthåller akademisk stringens och integritet som fortfarande är flytande i en stormig ocean av ord och tankar.

En av de största utmaningarna vi stötte på var sakkunniggranskarens funktion. Att förstå granskarens roll som en del av en omsorgspedagogik (hooks 2003) samtidigt som den är bunden av etablerade föreställningar om det vetenskapliga och konventionella. Granskarnas roll tycks befinna sig i en konflikt mellan att agera som en grindvakt för vetenskaplig legitimitet enligt rådande normer och att spela en central roll i ifrågasättandet av akademiska gränser.

Inom ramen för omsorgspedagogik försökte vi, enligt önskan från författarkollektivet bakom ett av de inskickade manuskripten, implementera en öppen process för sakkunniggranskning där transparens och identifierbara röster stod i centrum. Men vad innebär egentligen en öppen och transparent granskningsprocess där en mer direkt dialog kan äga rum?

När vi tog emot ett manuskript från ett författarkollektiv som ville låta texten gå igenom en transparent granskningsprocess med en öppen dialog mellan författare och granskare blev det smärtsamt tydligt hur djupt inrotade akademins traditioner och normer är. Trots upprepade försök fick vi inte en enda positiv respons från de personer vi bjöd in som granskare. Att skapa ett rum för den efterfrågade dialogen tycktes nästintill omöjligt. I samråd med författarna genomfördes istället en process för essäbidrag med redaktionell granskning, där vi fortsatt brottades med behovet av etablerade metoder och normer i relation till föreställningar om läsarens förväntningar. I slutändan valde författarna att dra tillbaka sin artikel, och vi gick miste om en innovativ erfarenhet som hade

kunnat berika både oss och våra läsare i strävan att dekonstruera det rådande kunskapssystemet.

Artiklarna i detta temanummer utmanar den akademiska institutionen och dess normativa system genom att synliggöra de svårigheter som omgärdar idén om ett mer öppet akademiskt rum för dialog. Vi hoppas att detta ska initiera en diskussion om vilken akademisk struktur som bäst förmår möta vår tids komplexa utmaningar.

Vi inbjuder läsaren att ompröva syftet och processen för akademisk publicering genom att ställa frågan: Vilka angreppssätt är mest meningsfulla för att utveckla och sprida kunskap i ständigt föränderliga akademiska landskap i globaliseringens tidevarv?

Först i temadelen av detta nummer kommer Alexander Brauers undersökning "and-hypo-critic-forays: an unqu岸ry" som är en vetenskaplig artikel i diktformat. Artikelns kritiska granskning, riktar skarpt fokus mot de krav på den specifika struktur som brukar kallas IMRAD-strukturen som handlar om hur uppfattningar om texters validitet hänger på dess förmåga att följa modellen "Introduction, Methods, Results, and Discussion" (Borgdorff 2006, 2012; Wilson and van Ruiten 2013). Detta väcker frågor om läsbarhet, tillgänglighet och den akademiska fixeringen vid specifika format, till exempel "svart text på vit bakgrund-normen", vars legitimitet ofta bygger på en föreställning om läseffektivitet. Samtidigt etablerar Brauer en normbrytande praktik som kan inspirera andra författare att utforska nya format. I sin poetiska text konfronterar Brauer spänningen mellan traditionella och dekoloniala kunskapsformer. Genom en sammansmältning av poetisk undersökning, fragmentariska dialoger och interdisciplinära referenser inbjuder texten till reflektion snarare än passivt mottagande. Inspirerad av tänkare som Deleuze, Guattari och Butler lyfter Brauer fram kunskapens osäkerhet och mångfald. Denna reflexiva text behandlar akademiskt skrivande och dekolonial forskning som en sårbar och föränderlig process som utmanar konventionella normer. Verket utgör en kritisk granskning av akademiskt språk och ansluter sig till bell hooks övertygelse om att teori bör vara lättillgänglig (hooks 1990). Genom att motstå traditionella akademiska strukturer manar Brauers poetiska text till alternativa sätt att förstå och förmedla kunskap. I slutändan är det en passionerad reflektion över den komplexa dynamiken i kunskapsproduktion.

Temanumrets övriga artiklar visar också olika angreppssätt på samarbetande och kollektivt skrivande samt kunskapsskapande. Matilda Svensson Chowdhury, Pål Brunnström, Devin Baaring och Noah Saarela skildrar i "Reflektioner om

samskapande kunskapsproduktion” ett försök att överbrygga gränser och skapa meningsfullt medförfattarskap. På ett plan är det en artikel som handlar om samarbetet kring antologin om det queera Malmö, på ett annat plan är artikeln ett slags iscensättande av sin egen tillblivelseprocess. Genom att experimentera med att låta olika röster samsas på sidorna synliggörs de förhandlingar och samtal som uppstått mellan antologins redaktörer och skribenter när de tillsammans försökt reflektera över arbetet med antologin. Detta närar på utopiska initiativ strävar efter att bryta makthierarkier och utforska möjligheterna till jämlikt samarbete mellan akademiska och icke-akademiska röster. Inspirerade av Sara Ahmeds koncept om ”tegelväggen” (Ahmed 2017) utmanar projektet osynliga strukturella hinder och lyfter fram de komplexa, men kraftfulla, dynamiker som uppstår i kollektiva processer.

Behovet av en radikal omförhandling av akademiska ramar aktualiseras ytterligare i studien av Vilde Rostøl, Hanne Berit Myrvold och Ann Merete Otterstad, där de genom en tvärvetenskaplig feministisk lins utforskar hållbarhetsbegreppet och ljudets betydelse inom förskolepedagogik. ”Diffraktive fotofabuleringer med lydbølger og bærekraft som barnehagefaglig fenomen” förespråkar en etiskt ansvarsfull forskningsposition. Författarna undersöker världen genom diffraktiva läsningar av ljuddata och intra-aktion i och med texten, vilket möjliggör nya narrativa perspektiv på närvaro, relationer och interaktioner bortom antropocentriska förståelser av varande.

Vidare genomför de en kritisk granskning av existerande hållbarhetsramverk inom förskolepedagogik och utmanar därmed pedagoger att ompröva sin praktik och anta en mer holistisk syn på hållbarhet. Liksom övriga artiklar i detta nummer lyfter de fram berättande som en central komponent i vår förståelse av livets sammanvävning på jorden samt sociala och ekologiska relationer.

Som framgår av texterna har något hänt. Något är på väg att ta form, och för detta känner vi djup tacksamhet. Vår tacksamhet riktas särskilt till de modiga och uthålliga författare som har följt med oss på denna berg-och-dalbana mellan konvention och gränsöverskridande. Den riktas även till dem som, genom sina handlingar, har blottlagt våra egna rädslor inför att bryta normer – oavsett om de stannade kvar eller valde att lämna. Vi vill varmt tacka Irina Schmitt och Maja Sager, tidskriftsredaktörerna som bjöd in oss och delade denna resa med oss. Deras närvaro och stöd har gjort resan rikare och djupare. Slutligen vill vi framföra vårt djupaste tack till de enastående granskare som inte bara utförde ett imponerande arbete utan också modigt tog sig an de många utmaningar som uppstår när man vågar röra om i normernas gryta!

Solmazkollektivet:

Zahra Bayati , PhD och universitetslektor i pedagogik, Göteborgs universitet

Helen Eriksen, PhD i Konst i kontext och førsteamanuensis på førskollærerutbildningen, OsloMet

Gry O. Ulrichsen, PhD i konstpædagogik og utbildning, førsteamanuensis på førskollærerutbildningen, Dronning Maud Høyskole for barnehagelærerutdanning

Solmazkollektivet är ett transdisciplinärt konstnärs- och forskarsamarbete som undersöker den kulturella reproduktionen av ras och vithet inom den skandinaviska utbildningsmodellen. De arbetar performativt, med handlingar, ord och bilder, för att förändra förståelsen av individens position i de existerande koloniala makthierarkierna i Norden. De har publicerat konstnärliga forskningsarbeten i form av film, artiklar i vetenskapliga tidskrifter och hållit keynote-föreläsningar på internationella och nordiska konferenser. Kollektivet består av Zahra Bayati, Gry Olsen Ulrichsen och Helen Eriksen.

Referenser

- Ahmed, Sara (2017) *Living a feminist life*. Durham: Duke University Press.
- Biggs, Michael och Büchler, Daniela (2011) Communities, Values, Conventions and Actions. Biggs, Michael och Karlsson, Henrik (red) *The Routledge Companion to Research in the Arts*. London: Routledge.
- Borgdorff, Henk (2006) The debate on research in the arts. *Sensuous Knowledge*, 2. Bergen: Bergen National Academy of the Arts.
- Borgdorff, Henk (2012) *The conflict of the faculties: Perspectives on artistic research and academia*. Leiden: Leiden University Press.
- Gelin, Martin (2025) Will any Swedish politician defend the group most terrorised by the Örebro gun massacre? *The Guardian* 12 februari 2025. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2025/feb/12/sweden-risbergska-orebro-gun-massacre>
- hooks, bell (1990) *Yearning: Race, gender, and cultural politics*. Boston: South End Press.
- hooks, bell (2003) *Teaching community: A pedagogy of hope*. New York: Routledge.
- Wilson, Mick och van Ruiten, Schelte (red) (2013) *SHARE handbook for artistic research education*. Amsterdam: ELIA.